

N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli d. 21 Mars 1867, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändring af lagens stadgande om ränta.

I ofvan angifna ämne hafva vid innevarande riksdag blifvit väckta förslag: af Herr *Dickson, Axel* (Första kammaren N:o 25) och Herr *J. Lindström* (Andra kammaren N:o 50), om upphäfvande af den i 9 Kap. 6 § Handelsbalken stadgade inskränkning i fråga om ränteaftal, så att sådana måtte blifva fullkomligt fria; af Herr *Wallenberg, A. O.* (Första Kammaren N:o 72), såsom alternativ till Herr *A. Dicksons* motion om räntans fullkomliga frigifvande, att inteckning i fast egendom ej må beviljas för skuldebref, hvaruti högre ränta än sex för hundra om året blifvit utfäst; samt af Herr *A. Medin* (Andra Kam-maren N:o 225) „att lagen om räntans frigifvande för korta papper måtte så- „lunda ändras, att ej öfver sju procent får tagas i ränta och provision för dy- „lika papper per år räknadt.“

För behandling af dessa, till Lag-Utskottet remitterade motioner, har detta Utskott ansett nödigt sammanträda med Banko-Utskottet genom deputerade, på sätt 47 § Riksdags-ordningen medgifver; hvadan det sålunda sammansatta Ut-skottet har att i ämnet afgifva utlåtande.

Utskottet vill härvid till en början erinra, att den lagbestämmelse, i hvil-ken ändring nu ifrågasättes, ännu är helt ny samt att densamma till sin be-skaffenhet är ett öfvergångsstadgande från förut gällande lag om en viss ränta såsom den högsta lagliga, till en fullkomlig frigörelse af ränteaftalet.

Redan när, vid 1862—1863 års riksdag, den ifrågavarande öfvergån-gen af Rikets Ständer beslöts, kunde förutses, att den nya lagbestämmelsen icke

Bih. till Riksd. Prot. 1867. 6 Saml. 2 Afd. 1 Häft.

skulle blifva utan stark inverkan på landets näringar och handelsverksamhet; att beskaffenheten af denna inverkan komme att väsendtligen bero på de allmänna förhållanden, under hvilka den nya lagbestämmelsen först trädde i gällande kraft, äfvensom att denna öfvergång, liksom hvarje annan dylik, skulle visa sig medföra ojemnheter och olägenheter.

Att de allmänna förhållanden, under hvilka lagen om en utvidgad räntefrihet här trädde i kraft, voro, och sedermera nästan oafbrutet varit, mycket ogynnsamma för landets näringar och handel, är nogsamnt känt; och, utan att ingå i något försök till utredning af dessa förhållandens orsaker, utsträckning och beskaffenhet, tror Utskottet sig likväl böra fästa uppmärksamheten derpå, att det omdöme, man i allmänhet bildat sig om den införda större friheten i ränteaftalet, icke kunnat undgå att väsendtligen bestämmas af nyss nämnda förhållanden, samt att, då dessa under den hittills förflutna tiden, såsom redan är nämndt, alltjemt varit mycket ogynnsamma, erfarenheten om den utvidgade räntefrihetens verkan i det stora hela alltså kan befaras vara alltför ofullständig, för att ännu lemna säker ledning för vidtagandet af något nytt steg, vare sig i den ena eller andra riktningen.

Att återgå till förutvarande lagbestämmelse om en för alla ränteaftal inom viss gräns bunden ränta har icke blifvit ifrågasatt, och att medgifva en ytterligare frihet, vare sig hel och hållen, eller med den inskränkning, att in-teckning icke finge beviljas för skuldebref, hvori högre ränta än sex för hundra om året är utfäst, synes Utskottet möta betänkligheter.

Verkan af frihet i ränteaftalet beror i största mån deraf, att förhållandet mellan tillgången och efterfrågan på kapital jemväl kan fritt göra sig gällande; och nämnda verkan förryckes mer eller mindre, der det sednare icke eger rum, såsom fallet måhända ännu kan befinnas vara här i landet, der, bland annat, de sedan icke särdeles lång tid tillbaka uppkomna bankinrättningarne, jemte andra orsaker, föranledt penningeströmmen att taga en förändrad riktning emot förr, samt i de förut vanliga vilkoren vid penningeförsträckningar medfört flera förändringar, hvilka göra sig mest kännbara för jordbruksnäringen.

Under den skiljaktighet i meningar, i fråga om ränteaftalet, som ännu här i landet eger rum, synes den åsigt, hvilken strider emot medgifvandet af en ytterligare utsträckning af den redan befintliga friheten, göra sig företrädesvis gällande bland idkarne af nyssnämnda näring; och då det är just denna hufvudnäringens idkare, som erfara största svårigheterna af nu gällande lagbestämmelser, hvarigenom användandet af in-teckningssäkerhet för låneförsträckningar motverkas, finner Utskottet häri ett skäl att icke nu tillstyrka en åtgärd, i hvilken nämnda stora samhällsklass för sig befarar en ännu betydligare olägenhet.

På grund af hvad nu anförts hemställer Utskottet,

1:o.

att Riksdagen ej må besluta någon åtgärd i anledning af Herrar Dicksons och Lindströms ifrågavarande motioner;

2:o.

att icke heller Herr Wallenbergs motion må till någon åtgärd föranleda.

Hvad särskildt angår det af Herr A. Medin väckta förslaget om bestämmande af sju procent såsom den högsta lagliga ränta för s. k. korta papper, torde Utskottet endast böra erinra, att bestämmandet af ett sådant maximum kunde komma att bidra till räntans fästade här i landet vid en ännu högre punkt, än den, som tillförene varit den högsta; med afseende hvarpå Utskottet hemställer

3:o.

att Herr Medins motion icke må bifallas.

Stockholm den 19 Mars 1867.

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr *C. J. Kock*: "Om man ännu icke vill här, såsom i flera andra länder eger rum, lemna ränteaftalet alldeles fritt, så anser jag likväl att Sammansatta Banko- och Lag-Utskotten bort tillstyrka Riksdagen att nu utsträcka tillämpningen af denna, genom Lag redan stadgade grundsats derhän,

att räntan frigifves med endast den, af en motionär föreslagna inskränkning, dock sålunda affattad, att

inteckning i fast egendom må icke fastställas för högre ränta, än till sex för hundralet om året å föreskrifven hufvudstol.

Med detta yrkande afser jag att bereda innehafvare af teckningshandlingar fördelen att vid hvarje räntefot kunna dem som hypothek begagna, hvilket för närvarande icke låter sig göra.

Förlidet år, då alla penningeverk, Riksbanken deruti inbegripen, höjde utlåningsräntan öfver 6 procent, kunde, på grund af gällande lagbestämmelse, lån icke erhållas emot sådana goda säkerheter, medan hinder icke mötte der personlig borgen erbjudas, ett system hvars förderflighet lagstiftaren borde söka att motarbota, heldre än att på sådant sätt uppmuntra. De, som antingen icke hade borgen att tillgå, eller icke ville underkasta sig äfventyret af begärd gentjenst, tvingades, för behofvets afhjelpande, att vända sig till enskilde långifvare på betingelser, som låta fabulösa, men icke desto mindre lära varit verkliga.

Det visar sig, både af det förflutna och i det närvarande, att den bundna räntan är en chimère, äfven hvad allmänna inrättningar angår. Erinrom oss t. ex. Riksdagens år 1858 för lån af stats-lånefonden stadgade vilkor. Långt förut hade man inom Riksbankens låneafdelningar föreskrifvit och tillämpat en likartad ränteberäkning under rubrik af straffränta. Hvad innebär väl Statens egna, genom Riksgälds-kontoret verkställda, temporära låne-operationer, och hvad är eller blir väl ytterst följden för delegare i hypoteksföreningarne af den nyligen skedda förändringen af 7 § i reglementet för Allmänna Hypoteksbanken? Ej heller vore det svårt att, i fråga om låneafstal enskilde emellan, skildra några af de många variationer, som vinningslystnaden uppfinner för lagens kringgående.

Tillgång och efterfrågan, men ingalunda lagens bokstaf, föreskrifva de verkliga lånevilkoren. Hvarje handling der lagen ställes fram som en skylt, bakom hvilken öfverträdelsen blott så mycket säkrare döljer sig, är mig motbjudande, hvadan det, efter mitt sätt att se saken, torde vara både nödigt och nyttigt, att Riksdagen, för sin del, genom lagstiftning i ofvanberörda syfte, så förfogar, att icke något aftal emellan långifvare och låntagare behöfver anlita omvägar, och således icke heller behöfver frukta för dagens fulla ljus.“

af Herr *J. Lindström*: “Då det icke lärer kunna bestridas, att den inskränkning i ränteaftalets frihet, som ännu vidlåder nuvarande lagstiftning, för vissa af landets näringar, i första rummet jordbruket, medfört stora olägenheter, synes det vara i denna viktiga närings eget välförstådda intresse, att en snar förändring i detta hänseende inträder. Så länge det är den enskilde förmenadt att, mot teckning i sin fastighet, på vilkor, hvarom han sjelf kan

med långifvare öfverenskomma, bereda sig det förlagskapital han behöfver, skall hvarje försök att bota den penningeförlägenhet, hvaraf han nu besväras, vara fruktlöst och den dag icke långt aflägsse, då in-teckningsbelåningen kommer helt och hållet ur bruk. Kan man icke neka att penninge-kapitalet söker sin väg dit, der det bäst betalas, och äro andra näringar i tillfälle att bära en, om ock blott tillfälligtvis, högre ränta, så är det klart att dessas behof i första rummet tillfredsställas och att den mindre gynnade näringen kommer i det andra. Och gynnad är den näring framför andra, hvars idkare genom en särskild undantagslagstiftning blifvit beredde den stora förmånen att, med andras uteslutande, kunna på penningemarknaden fritt konkurrera och derstädes, utan af lagen på förhand lagda hinder, få sina lånebehof fyllda. Olidligt och orättvist, som ett sådant undantags- och förmyndarettillstånd i sig sjelf är, blifver det för den, som kommer under dess inflytande, i hög grad förderfligt, och det kan ej vara i jordbrukarens och fastighetsegarens sanna intresse att stå under detta, visserligen välmenta, men förhatliga och tryckande ok. Öfvertygad att en bland orsakerna till den förlägenhet, hvaröfver jordbrukaren nu klagat, är att söka uti den nuvarande räntelagen, som hindrar honom att, när han finner sådant med egen fördel öfverensstämmande, förskrifva högre ränta än sex för hundralet om året, kan jag ej finna annat än att omtänksamhet och klokhet fordra en förändring i lagstiftningen. Den fruktan man hyser för en omåttlig räntans stegring, i händelse ränteaftalet göres fullt fritt, synes mig ej vara berättigad. Man får nemligen ej glömma, att det icke är penningens innehafvare, eller kapitalisten, som uteslutande bestämmer penningens pris, utan att detta, likasom priset på hvarje annan vara, å hvilken spekulatjonen är fri, rättar sig efter den lag, som kallas tillgång och efterfrågan; och om under tider, då knapphet å penningemarknaden råder, räntan någon gång går utöfver hvad man anser bör vara den normala, så torde det för låntagaren, i hvilken ställning han än befinner sig, vara att föredraga att få sitt lånebehof fylldt, äfven mot något högre ränta, framför att icke alls erhålla några penningar. Den öferspekulation uti jordegendom, hvaröfver, med eller utan rätt, så mycket klagats, skulle måhända finna sitt bästa korrektiv uti den fria räntebestämmelsen, som komme att ålägga större varsamhet vid egendomsköps ingående, än hittills mången gång visat sig vara fallet, då jordegendom betraktats mera såsom lösöre, gående ur hand i hand, utan beräkning på framtiden, men med beräkning blott på ögonblickets vinst. Flera andra skäl, dem det knappa utrymmet för en reservation ej tillåter att här upptaga, kunde anföras till försvar för det fria ränteaftalet; men det redan sagda torde vara nog, för att motivera det yrkande, jag härmed till Riksdagen framställer:

att Betänkandet i denna viktiga fråga måtte till Utskottet återlemnas, för att ärendet må på nytt komma under öfver-

vägande och erhålla den lösning, som med motionerna i ämnet åsyftats, utan annan inskränkning, än möjligen den som kan anses ligga uti Herr Wallenbergs förslag, att in-teckning i fastighet icke må beviljas för skuldebref, hvori högre ränta än sex för hundra om året är förskrifven.“

af Herr *von Gegerfelt*: “Rättvisan och ganeligheten af ränteaftalets frihet har redan länge varit inom teoriens område såsom grundsats erkänd. Den inskränkning i samma grundsats, som vid dess genom Kongl. Förordningen den 13 September 1864 skedda tillämpning beviljats till förmån för skuld-satte fastighetsegare, har af lätt begripliga skäl haft en verkan, motsatt den, som dermed åsyftats. Ingen lagstiftning förmår att i längden hålla räntan lägre, än som bestämmes af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Hvarje försök dertill göra förändringarne mera hastiga och oförberedda, samt till följd deraf skadligare, än om full frihet i aftalet lemnas. Då inskränkningen i berörda hänseende afser endast vissa slag af lån, erhålla naturligtvis de öfriga före-trädesrätt till lediga kapitaler; och häri finnes hufvudsakliga orsaken till den öfverklagade svårigheten att erhålla stående lån och lån mot in-teckning, en svårighet, som måste tilltaga i den mån vanans magt hos långifvaren hinner be-segras af omtanken om den egna fördelen.

Till följd häraf, och enär å andra sidan bestämmandet af ett belopp, hvarutöfver en fastighet icke må graveras för ränta å deri in-tecknad skuld, komme att medföra reda och säkerhet vid beräkning af den summa, hvilken ur fastigheten kan med förmånsrätt utgå, tillstyrker jag,

att Riksdagen måtte för sin del besluta att 9 Kap. 6 § Handels-balken jemte dervid genom Kongl. Förordningen den 11 Augusti 1815 gjorda tillägg samt Kongl. Förordningen den 13 September 1864 upphört att vara gällande; äfvensom att 17 Kap. 9 § 1 mom. Handels-balken må erhålla följande lydelse:

“Har någon — — dock gälle ej förmånsrätt till högre ränta än efter sex för hundra om året, ej heller till ränta som — — lika rätt.“

I denna reservation instämde Herr *C. J. Malmsten*.

af Herr *A. M. Myrtin*: “På de af motionärerne, Herrar Dickson och Lindström, anförda skäl anser jag väl, att räntan bör frigifvas, men tillika att realsäkerheten eller förmånsrätt för ränta å i fast egendom in-tecknad kapital bör begränsas. I sådant syfte har Herr Wallenberg afgifvit motion, hvarmed

antagligen icke afsetts, att in-teckning ej måtte beviljas ens för förskrifvet kapital, hvarå högre ränta än sex för hundra-det om året är vorden utfäst, utan torde få anses att med Herr Wallenbergs motion åsyftats endast, att in-teckning i fast egendom icke borde beviljas för högre ränta än sex för hundra-det om året å förskrifven hufvudstol. Delande en sådan mening, och då inom Sammansatta Utskottet blifvit ifrågasatt hvilka lagförändringar, som af förbe-rörda motioner kunde föranledas, men i följd af frågans utgång i Utskottet något derom icke kunnat bestämmas, så föreslår jag,

att Riksdagen måtte för sin del besluta dels upphäfvandet af 9 Kap. 6 § Handels-balken samt Kongl. Förordningarne den 11 Augusti 1815 och den 13 September 1864, dels äfven att 11 § i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1818 angående in-teckning i fast egendom måtte erhålla följande förändrade lydelse:

In-teckning må ej ske, utan för bestämdt belopp i penningar eller i varor, ej heller för högre ränta än sex för hundra-det om året å förskrifven hufvudstol. Om in-teckning för omyndigs eller utrikes vistantes arf, sägs i Ärfda-balken.“